

Kirkkohallituksen yleiskirje nro 26/2014

19.11.2014

LASTENSUOJELULAIN MUKAINEN ILMOITUSVELVOLLISUUS

Lastensuojelulain (417/2007) 25 §:ssä säädetään ilmoitusvelvollisuudesta. Sen mukaan seurakunnan palveluksessa tai luottamustoimessa olevat henkilöt ovat velvollisia salassapitosäännösten estämättä viipymättä ilmoittamaan kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle, jos he ovat tehtävässään saaneet tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää lastensuojelun tarpeen selvittämistä (*lastensuojeluilmoitus*).

Lisäksi seurakunnan palveluksessa tai luottamustoimessa olevalla henkilöllä on velvollisuus tehdä salassapitosäännösten estämättä ilmoitus poliisille, kun heillä on tehtävässään tietoon tulleiden seikkojen perusteella syytä epäillä lapsen kohdistunutta rikoslain 20 luvussa rangaistavaksi säädettyä tekoa. Säännöstä sovelletaan tapauksissa, joissa rikoksen uhri on ilmoituksen tekemisen hetkellä kahdeksatoista vuotta nuorempi (HE 282/2010 vp).

Lastensuojeluilmoitus voidaan toteuttaa salassapitosäännösten estämättä myös yhdessä lapsen tai hänen vanhempansa kanssa tehtynä pyyntönä lastensuojelutarpeen arvioimiseksi. Tällöin pyyntö on tehtävä viipymättä ja pyynnön yhteydessä ilmoitusvelvollinen seurakunnan palveluksessa tai luottamustoimessa olevan henkilön on ilmoitettava pyynnön tekemiseen johtaneet syyt. Pyyntö ei kuitenkaan poista velvollisuutta tehdä ilmoitusta poliisille, kun epäillään lapsen kohdistunutta rikosta.

Rippiin tai muuhun sielunhoitoon liittyvästä salassapitovelvollisuudesta säädetään erikseen kirkkolain (1054/1993) 5 luvun 2 §:ssä ja 6 luvun 29 §:ssä. Tämä erityinen vaitiolovelvollisuus koskee ainoastaan pappeja ja virassa olevia lehtoreita, mutta ei muita seurakunnan työntekijöitä.

Rikoslain 20 luku

Rikoslain 20 luvussa säädetään seksuaalirikoksista. Lapsiin kohdistuvien tekojen säännöksiä uudistettiin rikoslain muutoksella (540/2011), joka tuli voimaan 1. päivänä kesäkuuta 2011. Viimeksi lukua uudistettiin rikoslain muutoksella (509/2014), joka tuli voimaan 1. päivänä syyskuuta 2014. Tällöin uutena säännöksenä lakiin tuli säännös seksuaalisesta ahdistelusta, joka voi kohdistua myös alle 18 vuotiaaseen. Lastensuojelulain mukaan kaikilla ilmoitusvelvollisilla on siten velvollisuus ilmoittaa lapsen kohdistuneesta seksuaalirikosepäilyistä heti suoraan poliisille ja sen lisäksi tehdä lastensuojeluilmoitus.

Rikoslain 20 luvussa säädetään muun muassa lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä on oleminen sukupuoliyhteydessä alle kuuttatoista vuotta nuoremman lapsen kanssa sekä alle kuusitoistavuotiaaseen lapsen kohdistunut koskettelemalla tai muulla tavoin toteutettu seksuaalinen teko, joka on omiaan vahingoittamaan tämän kehitystä, tai saattamista tämän ryhtymään sellaiseen tekoon. Jos lapsi on kuusitoista mutta ei kahdeksantoista vuotta täyttänyt, kyse on lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä silloin, kun tekijä on lapsen vanhempi tai vanhempaan rinnastettavassa asemassa lapsen nähden sekä asuu lapsen kanssa samassa taloudessa.

Seksuaalisella teolla tarkoitetaan sellaista tekoa, jolla tavoitellaan seksuaalista kiihotusta tai tyydytystä, ja joka tekijä ja kohteena oleva henkilö sekä teko-olosuhteet huomioon ottaen on seksuaalisesti olennainen. Seksuaalinen teko ei siis edellytä sukupuoliyhteyttä. Niin ikään fyysinen kontakti ei ole teolle välttämätön.

Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön lisäksi lapsiin voi kohdistua muita tekoja, joilla loukataan lapsen eli alle 18 vuotiaan seksuaalista itsemääräämisoikeutta. Kun epäily lapseen kohdistuneesta kaltoinkohtelusta tulee esille, seurakunnan palveluksessa tai luottamustehtävässä olevan vastuulla ei ole selvittää tarkemmin tekotapaa tai teon olosuhteita, vaan asian selvittäminen kuuluu aina poliisiviranomaiselle.

Seksuaalisen hyväksikäytön tunnistaminen

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen kotisivuilta löytyy Lastensuojelun käsikirja, jossa muun muassa käsitellään lasten seksuaalista hyväksikäyttöä. Käsikirja löytyy sivulta <http://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelunkasikirja>. Alla olevat kappaleet on lainattu lyhentäen kyseisestä käsikirjasta.

Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön epäily voi herätä lapsen omasta kertomuksesta. Lapsi saattaa kertoa hyväksikäytöstä joko vahingossa esimerkiksi leikkiessään tai uskoutua jollekin luottamalleen aikuiselle. Aivan pienet lapset saattavat puhua asiasta sen merkitystä ymmärtämättä. Lapsi ei useinkaan kerro heti kaikkea, vaan saattaa kertoa osan tapahtuneesta tai viitata johonkin hirveään salaisuuteen. Myöhemmin hän saattaa myös peruuttaa kertomuksensa, jos siihen on suhtauduttu epäillen, tai hän on pelästynyt syntyneitä kohua tai häntä on asiassa uhkailtu. Lasten kertomiin asioihin on täysi syy pääsääntöisesti suhtautua vakavasti, mutta kuitenkin on välttämätöntä aina arvioida tietojen luotettavuus.

Lapsen auttamisen ja tapauksen selvittämisen kannalta on olennaista, että se henkilö, jolle hän uskoutuu, pysyy rauhallisena ja suhtautuu asiallisesti lapsen kertomaan. Lasta ei ole syytä ahdistella kysymyksillä eikä pakottaa tunnustuksiin, koska tällöin hän helposti lukkiutuu. On tärkeää kirjoittaa muistiin sanatarkasti, mitä lapsi on kertonut, ja mahdollisesti myös, mitä häneltä on kysytty. Lapsen vastausten arviointi edellyttää hänelle tehtyjen kysymysten tietämistä. Kun lapsi on itse kertonut asiasta, tehdään asiasta heti ilmoitus poliisille sekä lastensuojeluilmoitus.

Lisäksi lapsen hyväksikäytön epäily voi herätä huolena hänen oireistaan tai muusta hyvinvoinnistaan. Hyväksikäytetyllä lapsella saattaa olla erilaisia fyysisiä merkkejä, levottomuutta tai yliseksuaalisuutta. Kaikkien hyväksikäytettyjen lasten käytös ei kuitenkaan muutu, vaan he saattavat tehdä parhaansa pysyäkseen huomaamattomina. On lisäksi muistettava, että lasten erilainen oireilu on varsin yleistä ilman että sen taustalla olisi hyväksikäyttöä. Jos lapsen kanssa toimijoita on useita, voidaan yhdessä neuvotella tilanteesta ja, mikäli tilanne sitä vaatii, päättää, kuka ottaa päävastuun asian eteenpäinviemisestä. Jos lapsen käytöksen ja oireiden johdosta perustellusti epäillään lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä, tehdään asiassa ilmoitus poliisille sekä lastensuojeluilmoitus.

Lastensuojelun käsikirjasta löytyvät myös lomakkeet lastensuojeluilmoituksen ja ilmoituksen lapseen kohdistuneesta seksuaalirikosepäilyksen tekemiseksi. Lomakkeen käyttö ei kuitenkaan ole edellytyksenä ilmoituksen tekemiselle, mutta se voi helpottaa sen tekoa.

Lastensuojelulain velvoittavuus

Lastensuojelulain 25 § velvoittaa seurakunnan palveluksessa tai luottamustoimessa olevaa tekemään lastensuojeluilmoituksen, kun pykälässä säädetyt edellytykset täyttyvät. Samalla tavalla pykälä velvoittaa tekemään ilmoituksen poliisille, kun seurakunnan palveluksessa tai luottamustoimessa oleva saa tehtävässään tietoonsa seikkoja, joiden perusteella voidaan epäillä lapseen kohdistuneen seksuaalirikoksen. Lapsen oikeuksien näkökulmasta ilmoituskynnyksen tulee olla matala.

Ilmoitusvelvollisuutta ei poista se, että lapsi tai hänen huoltajansa vastustaa tai kieltää ilmoituksen tekemisen. Hyvän hallintotavan mukaista kuitenkin on informoida perhettä lastensuojeluilmoituksen tekemisestä, ellei ole erityisiä syitä jättää tätä tekemättä. Toisen tahon ilmoitusvelvollisuus ei poista omaa ilmoitusvelvollisuutta. Ilmoitusvelvollisuutta ei myöskään poista se, että ilmoitusvelvollinen taho tietää varmuudella, että kyseinen lapsi tai perhe on jo lastensuojelun asiakkaana (Lastensuojelun käsikirja, THL).

Jos ilmoituksen jättää lain tarkoittamissa tilanteissa tekemättä, kyse on ilmoitusvelvollisuuden laiminlyönnistä. Jos ilmoituksen laiminlyöntiin syyllistyy virkasuhteessa seurakuntaan oleva henkilö, on kyse samalla myös virkavelvollisuuden rikkomisesta.

Kun kyse on velvollisuudesta, korostaa se tarvetta ohjeistaa, tiedottaa ja kouluttaa niitä henkilöitä, joita sääntely koskee. Tärkeää on, että seurakunnassa ja seurakuntayhtymissä esimiehet huolehtivat ilmoitusvelvollisuudesta kertomisesta ja perehdyttämisestä toimintatapoihin.

Papin tai lehtorin toimintaa vastaavissa tilanteissa silloin, kun kyse on ripissä tai sielunhoitotilanteessa esiin tulleista tiedoista, on ohjeistettu Kirkkohallituksen vuonna 2011 julkaisemassa oppaassa ”Aika puhua – aika vaieta. Rippisalaisuus ja vaitiolovelvollisuus kirkossa”. Opas löytyy Sakastin julkaisut sivustoilta sähköisessä muodossa. Lisäksi piispainkokouksen on 9.2.2011 antanut asiasta ohjeen ”Piispainkokouksen selonteko rippislaisuuden ja lastensuojelun yhteensovittamisesta”. Ohje löytyy Sakastin sivuilta osoitteesta: [http://sakasti.evl.fi/skasti.nsf/0/A78B3114D64D8273C22577030039EE08/\\$FILE/SELONTEKO-rippi-ja-last2011.pdf](http://sakasti.evl.fi/skasti.nsf/0/A78B3114D64D8273C22577030039EE08/$FILE/SELONTEKO-rippi-ja-last2011.pdf). Jos kyse ei ole ripissä tai sielunhoidossa esille tulleesta asiasta, myös papin ja virassa olevan lehtorin tulee tehdä lastensuojelulaissa tarkoitetut ilmoitukset.

KIRKKOHALLITUS

Jukka Keskitalo
kansliapäällikkö

Pirjo Pihlaja
kirkkoneuvos

ISSN 1797-0326